

REDACȚIA
și ADMINISTRATIA:
Deák Ferenc-utca 35.

Articoli și corespondențe pentru publicare se trimit redacției.
Concurs, inserțiuni și taxele de abonament se trimit administrației tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FORTE BISERICESCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECĂ.

ABONAMENTUL:
Pe un an 10 coroane
Pe jum. an 5 coroane

Pentru România și străinătate:

Pe un an 14 franci.
Pe jum. an 7 franci.

Telefon pentru oraș și comitat Nr. 266.

Către cetitori!

Conform dispozițiunii P. S. Sale Domnului episcop Ioan I. Papp, cu numărul prezent redactarea acestui ziar am luat-o asupra mea.

Cu oarecare sfială am primit această sarcină. Evoluția vieții noastre bisericesti din timpul din urmă, evenimentele, mari și istorice, ce se petrec în jurul nostru, au scos la suprafață atâtea chestii și trebuinți, în cât rezolvirea lor reclamă, nu muncă individuală răsleață, ci conlucrare armonică, desinteresată și obiectivă a tuturor forțelor noastre productive. Conștiu de darurile dumnezeiești, ce ni s'au dat, nici n'am altă ambițiune, decât a împreună pe toți cei buni și de o inimă în o comunitate de viață sufletească pentru a realiza prin muncă solidară programul veșnic și idealul bisericii lui Hristos; a propaga lumina cunoștinței și de pe aceasta tribună liberă a vieții noastre publice și întări temelile spirituale ale existenței și ale constituțiunii noastre bisericesti.

Stăm în fața unor mari prefaceri și istoria viitorului se făurește înaintea ochilor nostri. Ce rol și soarte îi va fi croit bisericii și neamului nostru din această patrie în formațiunile viitorului apropiat, știe bunul Dzeu. Una o știm și simțim cu toții, că prezentul își are grijile și nevoile sale. Pe lângă miseriile comune, ni s'a dat să avem și năcazurile și durerile noastre speciale.

Dar nu ne-am pierdut nădejdea, ca cei ce n'au credință. Credința noastră în Dzeu, iubirea și alipirea către biserică noastră străbună și instituțiunile ei, ne-au susținut și în trecut și ne vor conserva și mângăia și în viitor. Biserică și școala noastră ne-a crescut în duhul strămoșilor noștri: a fi credincioși ființei noastre etnice, supuși loiali ai tronului și cetățeni cinștiți ai patriei. În văpaia dragostei noastre curate către noi înșine și glia strămoșească vor arde toate meșteșugirile necuratului, zavistia și desbinările dintre noi vor peri și de tăria caracterului nostru creștinesc se vor frânge toate ispitirile viclene. Avem nădejde că stăpânirea păcatului și a morții e numai trecătoare și că triumful final, etern și neschimbabil e a învierii și a dreptății dumnezeiești.

Organul „Biserica și Școala” stă în serviciul realizării împărăției lui Dumnezeu pe pământ. Armele ei sunt dreptatea și adevărul. A chemat-o la viață dorul nostru de cultură și progres și a susținut-o și luminat razele însuflețirii și ale idealizmului ce izvoarește din sufletele curate. Cei ce secolii de rând au zăcut în întuneric și umbra morții au vrut să fie și fii ai luminei, căci dreptul nostru la o viață proprie sufletească se întemeiază pe principiile dreptului etern, care nu e invenție omenească, ci revelație dumnezească.

„Biserica și Școala” va fi și în viitor cartea vieții noastre bisericesti, școlare și economice, mărturia patriotismului nostru și termometrul pulsului ce vibrează în corpul bisericii vii. Toate gândirile și sentimentele, ce promovează programul ei de muncă, tot ce este de interes comun în viața noastră bisericască și culturală, vor avea loc de propagandă în coloanele acestui ziar.

Apelez deci la dragostea frățească și sprijinul colegilor mei dela institutul nostru central, a onoratei noastre preoțimi și învățătorimi, ca să ne dea mână de ajutor în desbateră obiectivă și în spirit evanghelic a chestiilor și problemelor ce privesc viitorul nostru bisericesc și cultural. Indesebi rog sprijinul condeielor, cari și până acum prin colaborarea lor, pornită nu din interes material, ci entuziasm și dragoste față de biserică, au înălțat nivelul acestui organ de publicitate.

Să fiu primit din partea onoraților cetitori cu aceiași bunăvoință și dragoste, cu care am primit și eu redactarea acestui ziar al bisericii și școlii române.

Prof. Dr. Teodor Botiș.

Ioan,

din îndurarea lui Dumnezeu dreptcredinciosul Episcop al Aradului, Orăzii-mari, Ienopolei și al Hălmagiului, precum și al părților adnexate din Banatul-Timișan.

Iubitului cler și tuturor credincioșilor din părțile aparținătoare Consistorului Nostru din Oradea-mare: dar și pace dela Dumnezeu Tatăl și Domnul nostru Isus Hristos, împreună cu salutarea Noastră arhierască!

Prin alegerea și introducerea Excelenței Sale, fostului vicariu-episcopesc *Vasilie Mangra*, în scaunul de arhiepiscop al Transilvaniei și de metropolit al bisericii Noastre române ortodoxe din Ungaria și Transilvania, devenind în vacanță postul de vicariu episcopesc președinte la Consistoriul nostru diecezan din Oradea-mare, Sinodul nostru eparhial, în ședința sa dela 12/25 Aprilie a. c., a ales de vicariu episcopesc președinte la pomenitul Consistoriu orădan pe venerabilul părinte protosincol *Roman Ciorogariu*, a cărui alegere încuviințând-o și Noi cu datul de mai jos, terminul pentru introducerea în acest post însemnat l-am statorit pe ziua de Mercuri, în 20 Septembrie (3 Octombrie) a. c.

Aceasta îndeplinire a vicariatului episcopesc din Oradea-mare făcând-o cunoscută Vouă tuturor, iubit cler și popor din districtul Consistoriului Orăzii-mari, vă poftim pe toți: ca pe susnumitul vicariu al Nostru, venerabilul părinte protosincol *Roman Ciorogariu*, să-l recunoașteți de atare, în afacerile oficiale să-i dați toată ascultarea și supunerea, iar afară de oficiu, — stima și reverința cuvenită.

După care, cu binecuvântarea arhierască am rămas al vostru tuturor,

Arad, 12/25 Septembrie 1917.

de binevoitor

Ioan I. Papp m. p.,
Episcopul Aradului.

Să cercetăm natura.

De Aurel Contrea.

II. Natura în raport cu educația.

„Principiile educației nu sunt de a se face, ci de a se căuta: ele zac în însăși natura omului”.
Pestalozzi.

„Scopul educației e acela, pe care ni-l arată natura... Prin urmare nici o altă carte, decât lumea, nici un alt învățător, decât faptele înseși, a zis Rousseau în *Emil*-ul său. Cuvintele sale puternice, prin cari voia să reformeze creșterea de până atunci, vor avea o atragere și însemnătate deosebită pentru toți educătorii, cari voind să se desbazeze de cătușele stagnării, pornesc înainte. Natura e în veșnică dezvoltare și cari voiesc să reîmprospăteze stările vechi cu puteri noi, aceia vor avea un isvor nesecat în ea, fiind însăși întruparea vieții, veșnic doritoare de schimbare înspre mai bine. Omul însuși e rodul naturii, deci și dezvoltarea lui trebuie să se conformeze legilor ei. Educația, — care e de cea mai mare însemnătate pentru înviorearea sufletului și îndreptarea lui spre bine, cu deosebire azi, — trebuie să se adape din aceste puteri.

Când dă greș dezvoltarea omenirii, trebuie să ne întoarcem la ea, ca vechiul Anteus, ce-și redobândi de-atâtea ori puterile, de câte ori atinge pământul, — astfel trebuie să facem și noi. Indrumările nu ne lipsesc dela spiritele mari ale omenirii, căci zice pedagogul german, *W. Ratich*: „Faceți totul după cum cere ordinea și cursul naturii. Tot aceea, ce e în contra naturii o slăbește și o strică pe aceasta”.

Când ne dăm seama despre lucrul acesta, atât de însemnat, știm totodată și aceea, că fiecare lucrare, avându-și ținta binehotărâită și planul determinat, va trebui urmată metodic. Metodul e sufletul oricărei acțiuni cu bun sfârșit. Deci și la creșterea generațiunii viitoare vom ține în vedere metodele cele mai bune, cari există. Iar acestea trebuiesc căutate și prinse din natură.

Iată ce zice cel mai inimos crescător al tuturor timpurilor, precum și didacticianul cel mai bun: „Nu sunt și nici nu pot fi în privința aceasta două metode bune, ci numai unul poate fi singur bun, și anume acela, care se bazează în toate pe legile veșnice ale naturii” (*Pestalozzi*), iar *Comenius* scrie: „Învățământul are să fie natural, principiu, care se aplică așa, că învățământul în toate are să urmeze calea arătată de natură și întreg metodul să se întemeieze pe natură, ca pe o stâncă stabilă, căci arta nu poate nimic, decât a imita natura. De ex. natura săvârșește toate creațiunile ei la timpul cel mai potrivit, natura procedează dela mai simplu la complicat, nu face sărituri, șcl., tot astfel are să procedeze și învățământul”. Dacă vom urmări cu statornicie aceste sfaturi, nu ne vom abate nici când dela calea cea adevărată.

Învățământul școlar, cu toate materiile de predat are în vedere educația. Scopul învățământului educativ e dezvoltarea interesului pedagogic. Acesta li-se împune educătorilor cu o mare ușurință la predarea științelor naturale, cari cu deosebire se pot predă așa, încât în elevi să deștepte o dragoste însoțită de o atragere, ce îi va îndemna să-și lărgască singuri cunoștințele, de bunăvoie. Interesul se manifestează în două direcții: în interes față de viața

omenească și față de natură. Cel dintâi e interes simpatic, social și moral-religios*).

Interesul față cu natura se referă la produsele (istorie naturală) și fenomenele naturii (fizică, chimie). Acest interes are următoarele genuri: 1. Interesul *empiric* sau experimental, se referă la *cunoașterea* lucrurilor și fenomenelor din natură; la animale, plante, minerale, orizont, răsărit de soare, șcl. 2. Prin interesul *speculativ* sau rațional cunoaștem *ființa* lucrurilor, cercetând legătura dintre *cauză și efect*, de ex. de ce se mărește orizontul mergând pe un loc mai înalt? 3. Interesul *estetic* se rapoartă la *aprecierea frumósului*, de ex. când admirăm frumósitatea unei regiuni, a unei melodii, etc.

După calea indicată de H. R. Rüegg în lucrarea: „Die Pädagogik in übersichtlicher Darstellung“ (VI Aufl. pg. 52—57) materiile de învățământ destinate deja pentru școala poporală au să conțină cunoștințele relative la natură, om și Dumnezeu.

Fiecare individ stă în raport imediat cu natura, căci vieța și dezvoltarea omului în foarte multe privințe atârnă dela natura externă. Cu cât individul va cunoaște mai bine natura, cu atât va ști să o întrebuințeze și mai mult în folosul său. Prin urmare e necesar, ca individul să-și câștige cunoștințe temeinice despre produsele și fenomenele naturii. Căile pe cari va trebui să mergem la interpretarea naturii, ne-o arată știința pedagogică mai în detail, fiind ea înșasă bazată pe legile firii.

Deci dacă voim să ridicăm omenirea prin educație, necondiționat trebuie să cercetăm natura.

III. Științele naturale în raport cu celelalte discipline.

„Știința vie e o plăcere, iar știința moartă e o povară“.
Dr. W. Rein.

„Prin știință omul are să devină stăpân asupra naturii. Scopul principal al științelor are să fie interpretarea naturii“, a zis Bacon de Verulam în *Novum organum*. Din aceste cuvinte ale marelui filozof englez vedem nu numai însemnătatea mare a naturalisticeii, ci zărim și legătura ce consistă între natură și științele teoretice, cari își au temelul în cugetarea omenească.

Ideea indicată de dânsul e rodul unei dezvoltări cu mult mai ridicate pe treapta înaintării omenești, căci conține un miez de adevăr prețios, care până la el nu și-a aflat o exprimare atât de hotărâtă. Nu-i vorba, s'au ocupat și oamenii mai bătrâni cu lucrurile firii, dar partea covârșitoare a lucrărilor pornite în direcția aceasta s'au săvârșit cu mult mai în urmă. A trebuit să urmeze mai înainte o desrobire a cugetării omenești, o abatere puternică dela căile urmate până atunci.

De unde mai înainte naturalistica pe lângă dialectică, gramatică, retorică, filosofie și matematică eră mai de tot eschisă, cu încetul din starea ei timidă se ridică mereu în rând cu celelalte științe; în urmă Bacon indică scopul celorlalte discipline în interpretarea ei. Astăzi ideea lui astfel exprimată nu se mai susține, dar stă adevărul, că științele naturale sunt cele mai puternice ajutoare celorlalte ramuri ale cunoștinței omenești.

Dr. P. Pipoș: „Didactica“. 1909, pg. 58.

Până și în vremea noastră puțini oameni știu aceea, că gramatica, atât de străină de științele exacte, își are legătura strânsă cu naturalistica, anume știința despre formarea sunetelor, *fonetica*, stă pe bază fiziologică. Estetica, etica, filosofia și toate disciplinele își au rădăcinile adânci în științele fapturii, ba pe temeluri noi s'a dezvoltat *filosofia naturalistică*; iar fără matematică nici nu se pot cultivă științele naturale (cu deosebire Genealogia).

De altă parte filosofia și matematica bunăoară pot să se desvoalte pe temeluri foarte largi, odată însă totuș sau vor stagnă de tot, sau vor ajunge la o stare, de unde nu e mai folos, să se urce mai departe, sau în fine, manevrând tot cu teorii, la urma urmelor fără baze reale, își vor cheltui interesul, ce-i îndeamnă pe oameni, ca să le desvoalte și mai departe.

Făț de aceasta natura, cu elementele ei reale, desfășură clipă cu clipă, pas de pas alte și alte priveliști cercetătorilor ei, „*natura e într'un continuu progres*“, sună principiul marelui Comenius. Natura își are adevărul real ca bază primordială, și știm după Pitagoras, că „*adevărul este nu numai ceva sublim, dar îl și înalță pe om la Dumnezeu*“. Deci dacă voim, să restabilim în societatea omenească iubirea de adevăr, morala și munca cinstită, să-i îndreptăm privirea înafară, spre natură.

Căci zice profesorul Iustus Lipsius: „*Imi place opiniunea bărbaților însemnați și o aprob, și anume, ca științele naturale să se învețe în primul loc... Ele prezintă o mai mare plăcere și sunt în stare de a atrage și a captivă. De asemenea și valoarea lor e mai mare și deșteptă în noi admirațiunea. În fine spiritul se prepară și se cultivă spre a ascultă cu cel mai mare succes Etica*“.

Dar cu toate avantajile ei covârșitoare, am fi nedrepti, dacă față de naturalistică, am desconsideră celelalte științe. Din contră, toate se ajută și se întăresc reciproc, — dar e trebuință, ca în măsură cât de mare să avem în vedere avantajile ei, pentru că la noi lipsește interesul față de ea, aproape cu desăvârșire. Dacă celelalte ramuri de cunoștințe se cultivă puțin, cu atât mai hotărât putem afirmă, că cercetări referitoare la cunoștințele naturale nu se fac aproape nicidecum.

Lucrul acesta e vrednic de luat aminte, căci ni-se arată cu evidență înaintea ochilor atunci cu deosebire, când aruncăm o privire retrospectivă asupra lucrurilor, cari nu s'au făcut. Ne uimește, câtă lipsă de inițiativă și cât de puțin simț de cultură adevărată e în noi. Dacă nu luăm exemplu dela popoarele Europei apusene, să privim la orașele din Austria, dezvoltate prin munca sărăntocilor coloniști de odinioară.

Geografia ne spune, că orașele Sydney, Melbourne, și cu deosebire Adelaide, au o priveliște minunată și lucru de căpetenie: sunt unele dintre cele mai sănătoase orașe din lume, căci au parcuri și grădini botanice extinse. Acestea le spunem abstrăgând dela aceea, că au și grădini zoologice, biblioteci și societăți culturale. Nici unul din orașele acele nu are cifra de populație, atingătoare de jumătate de milion, iar noi suntem 3 $\frac{1}{2}$ milioane, și nu avem o grădină botanică cât de mică. — Cât suntem de mici la suflet! Dacă vrem să ne ridicăm, să cercetăm natura!

IV. Natura ca alungătoarea necazurilor noastre.

Orandum est ut sit mens sana in corpore sano“.

Juvenalis, Sat. 10, 356.

Fiecare om își are necazurile sale, necazuri trupești și sufletești. Durerile trupești medicina e menită să le vindece, știință, crescută pe căile făpturii. Ea în genere nu are alt lucru, decât să îndrepte părțile corpului, cari sufăr, pe celea naturii, căci ea împlinește cu multă corectitudine însănătoșarea lor. Știința medicală îndrumă trupul spre sănătate cu medicinuri, materii naturale de-ale firii. Încă din timpurile străvechi a fost cunoscut efectul binefăcător al *plantelor de leac*, pe cari dacă le-am cunoaște mai bine, am fi cu mult mai sănătoși și ne-am cruță și paralele mai bine.

În trupul sănătos e sălășluit sufletul sănătos. Delăturarea durerilor sufletești încă atârnă în mare parte dela natură. Pe fiecare om copleșit de năcazuri îl înviează surâsul vesel al soarelui, livada înverzită, codrul adâncit în tăcere serioasă; furnica-rea cuminte a roiului de albine într'un stup ne poate petrece mai bine și mai instructiv decât multe piese teatrale nereușite, și cântările paserilor cântărește cum ne desfată inima!

Oameni de știință, cari s'au ocupat cu natura, adesea chiamă cu căldură lumea necăjită, să își caute alinarea suferințelor afară, în natură. Oamenilor le rezultă un mare bine, dacă fac lucrul acesta, căci nu numai că scapă de duhoarea sfâditoare a aerului chiliilor înguste, dar le și întefțește puterea de muncă, le curățește sufletul și le dă învățături, cari din niciun alt loc nu și le-ar putea câștiga.

Cât de vioi și senini se întorc copiii dela o excursie! Seninătatea lor sănătoasă numai în aer curat se poate câștiga. „*Seninătatea e ceriul sub care prosperează toate!*“ (Jean Paul.) Să eșim dar afară, când suntem necăjiți, să ne mirăm în extaz cu poetul, că „cât de albastru și cuvios e adâncul ceriului și divina sa eternitate“.

„*Când ploauă, toate grânele cresc; când Dumnezeu vrea, tu gândești ceace gândesc ingerii*“, zice *Eminescu*, lăsați deci gândurile rele, cari vă scurtează viața, ieșiți afară și admirați căile și făpturile Domnului, că cu viața senină vă va dărui gândire înțerească și veți înlătură necazurile.

Dacă conducătorii noștri vor fi convinși despre aceasta, vor da și îndrumarea poporului, că necazul nu se înecă în vinul țuica și tãmbãlãul din birt, ci se îndreaptă spre bine în altarul nemãrginit al firii.

Cu drept cuvânt putem zice, că ea e alungătoarea necazurilor noastre, deci să cercetăm natura.

V. Natura ca înălțătoarea sufletelor noastre.

„Ah, nu simte oare orice om adevărat, că se înalță pe sine, când respectă ceace stă într'adevăr deasupra lui?“

Th. Carlyle.

Asupra unui om cu creștere inferioară abia au ceva impresie munții gigantici, cascadele urioșe și râurile cutropitoare, pe când un om cu educație adevărată află o plăcere magică într'o roză plăcută, într'o câmpie întinsă cu liniștea-i fermecătoare ca și în susurul tainic al apei din izvor. Creșterea naturalistică dă sufletului plăceri durabile, pentru cari nu trebuie

să alerge nimenea peste țări și mări, ca să le găsească.

Va înțelege ori și cine cu mintea sa și va vedea cu ochii săi creșterea ființelor, schimbarea vie din natură, cauzată de puterile ei minunate. La contemplarea acestora i-se va ageri judecata, va putea raționa mai independent, mai adânc și va ajunge mai aproape de adevăr, cugetând astfel. Și concluzia ce-și va aduce-o despre formarea treptată a lumii va fi mai probabilă. „*Natura acestei lumi o putem pricepe mai ușor, dacă o socotim produsă treptat, decât presupunând-o gata dată de Dumnezeu*“ (Descartes).

Experiențele reale, ce și le va câștiga un cercetător, pe lângă folosul lor, îi vor produce o înălțare sufletească. Dându-și seama de puterile vie ale naturii și folosindu-se de ele, va recunoaște, cât sunt acestea de superioare ființei și puterii omenești, va privi cu o reverie sfântă asupra lucrurilor, cari stau mai presus de el și prin acoasta își va înalță sufletul și va dobândi încrederea de sine.

„*Nu putrezește o frunză pe drum, fără să nu aibă forță într'însa, căci altcum cum ar putea să putrezească?*“ zice *Carlyle* în grandioasa carte „*Eroiii și cultul eroilor*“. Putere e în frunza pieritoare, putere în toată făptura pe pământ, — câte lucruri n'ar putea face omul, dacă și-ar da seamă de puterile lui, comorile îngropate! Căci nu e bulgăr de pământ, din cari să nu poată el storce minuni! Oare nu i-se înalță cu adevărat sufletul, când își dă seama de așa ceva?

Da, minuni colosale, adevărate, încă înaintea ochilor fieștecăruia dintre noi. Puțin credincioșii cer și azi minuni, ca să le întărească credința lor seacă. Cer minuni de ale lui Hristos! — Imi vine în minte o poveste veche.

„Într'o zi junele Solomon ședeă sub palmi, adâncit în gânduri. Natan, învățătorul său, se apropie de el:

— La ce te gândești așa serios?

— „Aș dori să văd o minune.“ — Profetul zimbi:

— Dorința, ce am avut-o și eu în tinerețele mele.

— „Și împlinitu-ți-s'a?“ — întrebă fiul. Natan continuă:

— Un om al lui Dumnezeu veni la mine și aveă în mână un sâmbure de rodie.

— „Să vezi, ce va deveni acest sâmbure!“ — zise el. Făcu cu degetul bortă în pământ, puse sâmburele în ea și-l acoperi. Dupăce și-a retras mâna, văzui răsărind din pământ două foițe. Abia am apucat să le văz și foițele se împreunară și se formară într'o tulpină scurtoasă, ce crește și se îngroșă văzând cu ochii; din tulpină se întinseră șapte ramuri. Mă minunai, iar omul lui Dumnezeu luă cu pumnii apă din părau, stropi de trei ori ramurile, și într'o clipă se îmbrăcă toată cu foi verzi, încât ne vëzurăm încunjurați de o umbră răcoritoare și de mirosurile cele mai plăcute din florile purpurii, cari atârnav în buchete printre frunze. Se legănă un vânt lin și florile scuturate căzură peste noi, cum cad iarna fulgii de zăpadă. Abia se scuturară florile, și roșile fructe începură să atârne pîntre foi; atunci omul lui Dumnezeu mă lăsă adâncit în cugetări. — Cu acestea sfârși Natan, iar Solomon îl întrebă:

— „Unde e? Cum e numele acestui om al lui Dumnezeu? Natan îi zice:

— Fiule al lui David, eu ți-am spus numai un vis. — Crezându-se Solomon amăgit, i-a zis Natan:

— Iată în grădina tatălui tău poți vedea cu

ochii tăi toate câte ți-le-am spus eu. Au nu se întâmplă aceasta cu tot pomul?

— „Așa e, dar pe nesimțite și în timp îndelungat!“ Atunci zise Natan:

— Căci această lucrare se face pe nesimțite și în tăcere, nu ți-se pare minunată, dumnezeiască? Eu cred, că tocmai de aceea să fie așa. Cunoaște mai întâi natura și lucrurile ei, atunci credința în Dumnezeu ți-se va întări și nu vei mai dori, să vezi minuni de mâni omenești“.

O minune înălțătoare ca aceasta vedem noi pe întreg întinsul pământului la fiecare pas și tot astfel i-se desfășură și țaranului ce își aruncă grăuntele în brează. Lui încă i-se înalță sufletul, dacă își dă seama de așa ceva. Deci și pentru înălțarea sufletelor noastre să cercetăm natura.

IV. Măreția naturii.

„Natura produce ori și ce din elemente, cari după mărime sunt neînsemnate, dar după conținut puternice“.

Comenius.

„Trecut și viitor e în sufletul meu, ca pădurea într-un sămbure de ghindă și înfini-ul asemenea ca reflectarea cerului înstelat într'un strop de rouă“, cugetă Sărmanul Dionis, simpaticul erou din novela brillantă a lui Eminescu. Nu simți oare o plăcere fermecătoare, când cugeți în felul acesta? Un strop de rouă, curat ca mărgăritarul, lumina lină, în care se reflectează atât de gingaș primele raze de soare, scaldă florilor, ce se deșteaptă din somn, alătura de bolta cerului cu miriadele de stele, nemărginitele sisteme solare. Iață măreția întrupată.

Bătrânul pământ, moșneagul sobru și cărunț, cu apele-i nemărginite, cu adâncurile pline de foc clo-cotitor, care când își tremură adâncurile, se sguđuie firea cu vieață; grădinarul, ce-și schimbă toate uscatele din roto-golu-i imens într'o grădină frumoasă de minune prin mintea omului, vânjoasa și tânăra putere omenească; el, stăpânul și creatorul atâtor vieți, nu e oare o măreție fără de seamăn, alătura cu fiecare vietate zămislită pe el.

Iar pentru noi e culmea măreției, că toate pot fi cuprinse, căutate și încă cu mare dragoste de mintea omenească, ce se nizuie să le scruteze, să le înțeleagă și să le folosească în serviciul binelui, adevărului și al frumosului, și de ce să n'o facă, când „ceriul e creat din cauza pământului, pământul din cauza grâului, vinului și al untului de lemn, acestea însă din cauza omului“. (Osea 2, 21-22.)

Incheiere.

„Dacă natura e conducătoare noastră, e imposibil să ne rătăcim!“ Cicero.

„Înțelepciunea e a ne întoarce la natură!“ zice Seneca. Și cât de adâncă e această înțelepciune a Atotputerniciei lui Dumnezeu, că Solomon se miră, cum curg toate râurile în mare și cu toate acestea nu se mai umple. Dacă nu credeți în revelația tainei dumnezeiești din natură, mergeți și vedeți, nu vă opriți numai la cele auzite aci, căci „nu e cu puțință nici o întovărășie cu oameni, cari cred numai din auzite“, (Carlyle) și noi am dori să se facă întovărășii puternice pentru înălțarea sufletului omeneșc.

În cele premergătoare mi-am exhaustat cât am putut și cât mi-s'a căzut subiectul și astfel nu mai am multe de spus. Concluzia, ce trebuie să ne-o stoarcem va fi, ca temeliiile artei și ale culturii să se caute în natură.

Să cercetăm natura!

(Fine.)

CRONICA.

Aviz școlar. Prelegerile la institutul nostru pedagogic diecezan se vor începe Luni, în 2/15 Octombrie a. c. Onoratele oficii parohiale sunt rugate a aduce aceasta la cunoștința celor interesați.

P. C. Sa părintele protosincol Roman R. Ciorogariu, fost director al institutului nostru pedagogic-teologic și redactor al acestui ziar, luându-și rămas bun dela profesorii și elevii institutului, Luni, în 18 Septembrie (1 Octombrie) a. c., a plecat la Oradea-mare, pentru a-și ocupa scaunul de vicar episcopesc și președinte al Consistorului eparhial-orădan. Spre scopul introducerii solemne a noului vicar, ales de sinodul eparhial în 12/25 Aprilie și confirmat de P. S. Sa Domnul episcop diecezan Ioan I. Papp în 12/25 Septembrie a. c., P. S. Sa a dispus convocarea aceluiași Consistor în ședință plenară pe ziua de 20 Septembrie (3 Octombrie) a. c.

Chestia preparandiilor noastre. Cetim în ziarele din capitală, că comitetul reuniunii regnicolare a profesorilor dela preparandiile de stat, la propunerea profesorilor Al. Farkas și Iosif Molnár, a hotărât a trimite ministrului de culte și instrucțiune publică o adresă de felicitare pentru atitudinea patriotică față de preparandiile românești. A declarat apoi, că este înormis de trebuință a lua urgente dispoziții la preparandiile românești și sârbești, ca științele pedagogice, limba, literatura și istoria maghiară, constituția, geografia, matematica, cantul și gimnastica să se propună exclusiv în ungurește iar din celelalte studii are să se documenteze o pregătire suficientă și în limba maghiară. Profesorii pentru aceste studii să fie numiți de ministrul cultelor și al instrucțiunii. În interesul unui control mai intensiv la aceste institute, e de lipsă, că întreagă țara să fie împărțită în cercuri și toate preparandiile dintr'un cerc să fie supuse unei supraveghieri unitare. Preparandiile românești și sârbești au să fie scoase de sub competența inspectorilor regești de școale și supuse unor inspectori de specialitate, cari să fie învestiți cu dreptul de a dispune inde-

pendent. Comitetul crede de necesar, că toate reuniunile de profesori și învățători să desbată în adunări dezideratele naționale, cari sunt a se realiza în preparandiile cu limbă de propunere nemaghiară, precum și reformele ce devin necesare în urma progresului democratic, cât și al direcțiunilor mai noi pedagogice. Scurt și bun. Noi să susținem școli, ca alții să dispună de ele. Halal de principiile didactice și democratice ale domnilor profesori, cari astfel știu să respecteze cerințele elementare ale pedagogiei și drepturile legale ale unei biserici autonome.

† **Văd. Maria Mocsonyi de Foen**, soția regretatului Zeno Mocsonyi de Foeni, a trecut Vineri, în 15/28 Septembrie, la cele eterne. Familia a dat următorul anunț funebral: Antoniu Mocsonyi de Foen în numele său, precum și al fraților mașteri contele Tassilo Sztáray de Sztára și Nagy Mihály cu soția sa contesa Irma Grimand d'Orsay și băiatul lor Béla, Agatha Chudawa născ. contesa Sztáray cu soțul ei Carol Chudawa și copiii lor Agatha și Carol, contele Tibor Sztáray, al cumnatei văd. baroneasă Etelca Fischer de Nagy-Szalathnya și Bacskó născ. de Dobzánzsky cu copiii ei Maria Ana de Sponer cu soțul ei Iulius de Sponer și baronul Ludvig Fischer cu soția sa Ecaterina Fái de Fái și al tuturor rudeniilor, cu inima frântă de durere aduce la cunoștință moartea mamei sale văd. **Maria Mocsonyi de Foen** născ. baroneasa Fischer de Nagy-Szalathnya, Budamér și Bacskó, carea în Bulcs la 28 Septembrie a. c., în etate de 81 de ani, după un scurt morb și-a dat nobilul suflet în mâinile Creatorului. Rămășițele pământești ale fericitei defuncte se vor depune după rîitul rom. cath., în 30 Septembrie a. c., la 3 ore d. a., în cimitirul din Bulcs spre eternă odihnă. Părăstasele se vor celebra în 1 Octombrie a. c. la 10 ore a. m. în biserica patronală din Bulcs, în cele din Batta, Czella, Ohaba-sârbească, Bruznic și capela familiară din Foen, — iar în 5 Octombrie la 9 ore a. m., în biserica patronală din Verpelét. Bulcs, în 28 Septembrie 1917. Fie-i țărâna ușoară și memoria binecuvântată! Trimitem ilustrului Domn Anton Mocsonyi de Foen și întregii familii sincerele noastre condolențe.

Se vor scumpi căile ferate. Cu 1 Noembrie se vor scumpi pe căile ferate atât călătoriile, cât și transportul mărfurilor. Biletele de cl. I se vor urca cu 100 procente. cele de cl. II cu 80 și cele de cl. III-a cu 50. Abonamentele cu 100 procente. Se vor introduce însă vagoane de cl. IV-a.

Mare nenorocire în băile din Lupeni. Joi în 20 Septembrie n. a luat foc, de bună seamă din nebagare de seamă a vr'unui muncitor, gazul din băile Lupenilor, și a omorît 55 băieși, iar cam atâția au rămas răniți și arși de foc.

Un regiment ovreesc. Anglia a organizat un regiment ovreesc, care poartă numele de „Macabei”,

serbează Sâmbăta, consumă numai mâncări rituale și se luptă pe pământul Palestinei pentru reînființarea regatului lui David.

Amnestie în Croația. Ziarele din Zagreb anunță, că M. Sa regele a acordat unei categorii de condamnați politici din Croația amnestie.

În sanatorul de copii din Balatonszabadi se vor primi în primul loc orfanii celor căzuți pe câmpul de luptă și copiii prizonierilor invalizi, iar în locul al doilea copiii celor concentrați. Cererile de primire documentate cu atestat de paupertate și medical sunt a se adresa la „Zofia Országos Gyermekszanatorium Egyesület”, Budapest VIII, Stáhly-utca 15. sz. Rugărilor sunt scutite de timbru.

Descoperire istorică. Deaproape de St. Georges-hügel în Svițera au început să facă săpături și la finea lui Aprilie au dat de un mormânt străvechi — poate e din veacul VI ori VII. Craniul e întreg, lângă care zăceau mărgelile de sticlă, un cerceț mare de argint, o brășetă de fier și pietri de chihlihar. După părerea svecialiştilor craniul ar fi de origine celto — retoromană. Săpăturile continuă și se așteaptă rezultate mari.

Nou împrumut de războiu. Din Berlin se anunță: La al șaptelea împrumut german de război se fac subscrierile în zilele de 19 Septembrie până în 18 Octombrie a. c. sub aceleași condițiuni ca și la al șaselea împrumut german de război.

Gradul de căldură a stelelor fixe. Astronomul francez, Nordmann, a aflat un metod potrivit de a măsura aproximativ gradul de căldură al acestor stele. Nordmann a făcut dare de seamă asupra metodului său, a construit pirometru cu carele a măsurat căldura a 60 de stele fixe. Astfel soarele ar avea 5900° C. Alții încă au aflat, că căldura soarelui ar fi 6000° ori 8000° C. ori numai 1500 (după Pouillet). După calculul lui Nordmann soarele nu-i cel mai cald corp ceresc, căci, după Nordmann, steaua polară de nord are 9800° C., steaua D din Perseus 55.600° C., steaua L din Taur 60.000° C.

Femei la facultatea de drepturi. Colegiul profesoral dela facultatea juridică a universității din Budapesta a decis, ca la această facultate să se admită de aici înainte și femeile. Dacă ministrul de culte va aprobă hotărârea corpului profesoral, se va deschide și la noi o nouă carieră pentru sexul feminin.

Puterea visului. Ziarele din Berlin ne povestesc următoarea întâmplare. Un soldat, cu numele Ștefan Rint, fiind lovit de o granată pe frontul apusean și-a pierdut graiul și auzul cu desăvârșire și ca invalid surdo-mut petrecea într'un spital. Într'una din nopțile săptămânei trecute s'a speriat în vis și deodată a început — după trecere de doi ani — a vorbi limpede,

ca pe vremea, când eră sănătos. Spune, că a avut un vis înfiorător și cuprins de groază s'a deșteptat și a început să strige.

Liga femeilor romano-catolice din Anglia a refuzat a lua parte la conferența internațională convocată de uniunea femeilor romano-catolice din Elveția, pe motiv că nu pot stă la o masă cu delegații reuniunilor germane de femei, câtă vreme continuă submarinele și Zeppelinele germane activitatea lor de acum.

Medalia de aur și de argint pentru vitejie pe seama ofițerilor. Maj. Sa regele a dispus ca medalia de aur și de argint pentru vitejie cl. I. să se poată acorda pentru fapte eroice personale și ofițerilor, cari n'au fost distinși pentru asemenea fapte prin alte decorații. Adaosele personale obișnuite la medaliile de vitejie nu se dau însă și ofițerilor.

Nr. 3729/1917.

Concurs.

Prin aceasta se publică concurs cu termen de **30 zile** pentru conferirea alor trei stipendii din fundațiunea „Teodor Pap“.

Indreptățiți la aceste stipendii sunt, conform literelor fundamentale:

- a) rudeniile fundatorului,
- b) tinerii români ortodocși din orașul Giula,
- c) în lipsa recurenților indicați sub a) și b) urmează indreptățirea tinerilor români din întreagă dieceza Aradului, cari cercetează școale: elementare, civile, reale, comerciale, industriale, de agricultură, militare, gimnaziale, academii, ori universități și la institute teologice.

Concurenții au să-și înainteze cererile la adresa Consistorului ortodox român din Arad, ajustate cu următoarele documente originale ori autenticate la la vr'un notar public regesc:

1. Extras de botez din matricula botezaților, pro-văzut cu clauzula parohului local, că respectivul și de prezent aparține bisericii române ortodoxe.

2. Rudeniile, cari reflectează la stipendii, au să prezinte și informațiune familiară, din care să fie evident gradul de înrudire cu fundatorul.

3. Atestat de paupertate dela diregătoria politică competentă, cu date specificate și pozitive despre starea materială a părinților concurentului, precum și despre starea concurentului însuși. — Atare atestat se cere și dela rudeniile.

4. Testimoniu de pe anul școlar 1916/17, iar universitarii despre toate cursurile, respective semestrelor ascultate, respective document despre rezultatul în examenele prestate.

5. Certificat medical, dela vre-un medic oficial, despre starea sanitară a concurentului.

6. Dacă recurentul ar fi întrerupt studiile, are să dovedească prin act autentic: unde, în ce calitate a petrecut timpul respectiv și cu ce conduită?

7. Concurentul va avea să arate în petițiune și aceea, că este asentat ori ba? Dacă da, de când e asentat și când are să-și facă stagiul militar? Apoi că: unde și la ce fel de școală are de gând să-și continue studiile? Dacă e student de școale medii, ce carieră are de gând să-și aleagă după terminare? De unde mai are stipendii, ori ajutor și în ce sumă?

De asemenea să arate recurenții și adresa, la care să li-se trimită la vremea sa rezoluția consistorială.

Arad, ședința cons. dela 15/28 Septembrie 1917.

Consistorul ort. rom. din Arad.

Concurs.

Conform ord. Ven. Consistor Nr. 1141/B 1917: Pentru îndeplinirea parohiei de cl. III-a Cornișel, protopresbiteratul Peșteșului, prin aceasta se publică concurs, cu termen de alegere pe ziua de 14/27 Octombrie 1917.

Emolumente.

1. Grădina de pe intravilanul casei parohiale;
2. Folosirea cintirimului;
3. Pământul parohial, de 7 și 1/2 jughere, arător și fânaș, după care preotul va achită dările publice.
4. Bir preoțesc dela fiecare casă câte o măsură de cucuruz sfârmat, sau prețul iei curent din piață.
5. Stolele îndatinate.
6. Drept de pășunat pentru 10 drb. de vite proprii în pășunea comunală.
7. 12 metri cubici de lemne de foc, din pădurea comunală, făcute și transportate pe speșele proprii.
8. Din fundațiunile „Venter Vișea“ și „Dat Ana“ pentru pomenirea la sf. liturghii 8 cor., de tot 16 cor.
9. Intregirea dotațiunei dela stat, conform pre-gătirei, ce posedă.

Doritorii de a ocupa acest post să-și înainteze cererile de concurs, adresate comitetului parohial din Cornișel, Prea Onor. oficiu protopresbiterat ort. român în Mezôtelegd, în termenul legal având a se prezenta cu știrea protopresbiterului, în sfânta biserică din Cornișel, pentru a sluji sfânta liturghie, a cântă și predică.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Alexandru Munteanu*, protopresbiter ort. român.

—□—

2—3

Pentru vacanta parohie de clasa I Ianosda—Jánosd (com. Bihor) protopopiatul Tinca, cu termen de 30 zile dela prima publicare; pe lângă următoarea dotațiune: 1. Casa parohială cu grădina de legumi. 2. O sesiune întreagă de pământ și competență de imaș. 3. Bir preoțesc dela fiecare casă 30 litre cereale parte

grâu, parte cucuruz. 4. Eventuala întregire dela stat.
5. Stoalele îndatinate.

Preotul este îndatorat a suportă însuș toate dă-
rile publice, cari revin după pământul parohial; și a
provedea catehizarea elevilor dela școalele din lanosea
fără a putea pretinde pentru aceasta dela comuna
bisericească altă remunerare, iar recursurile adresate
comitetului parohial și ajustate conform regulamen-
tului au să le înainteze subscrisului protopresbiter.

Nicolae Roxin, protopresbiter.

—□—

2—3

Pentru vacantul post învățătoresc cantoral dela
școala II gr.-or. rom. din Micherechiu—Mehkerek
(com. Bihor) se escrie concurs cu termen de 30 zile
dela prima publicare, pe lângă dotațiunea următoare:

1. Cvarțir liber cu grădina de legumi.
2. 1000 cor. din cassa bisericii.
3. Intregirea dela stat, ceace în trecut a fost
votată.

4. Pentru conferință și scripturistică 30 cor.
5. Stoalele cantonale îndatinate.

Alesul va fi dator a conduce una strană, iar pe
săptămână va fi cantor, va instrua școlarii săi în cele
cantonale și va provede catihizarea.

Reflectanții au să se prezinte în vre-o Duminecă
ori sărbătoare în biserica din Micherechiu spre ași
arăta desteritatea în cele rituale, iar recursurile lor a le
adresă comitetului parohial; având a le trimite sub-
scrisului protopop.

Micherechiu, 13/26 Septemvrie 1917.

Nicolae Roxin, protopop.

—□—

2—3

În urma decisului Ven. Consistor de sub Nr.
1347 B. 1917 se publică concurs pentru îndeplinirea
parohiei de clasa III B.-Seliște, propezbiteratul Beiuș,
devenită vacantă prin trecerea preotului Zaharie Popa
în statul de penziune, cu termen de alegere pe 15/28
Octomvrie a. c. pe lângă următoarea dotațiune:

1. Pământ parohial de 2 cubule. 2. Folosirea ci-
mitirului, care încă este cam de un cubul semănătură.
3. Dela fiecare casă 15 litre cucuruz sfărmat. 4. Sto-
lele îndatinate: dela fiecare botez 1 cor., pentru pro-
hodul mare 6 cor., îngropăciune mică 2 cor. 5. Intre-
girea dela stat după cvalificația preotului. Casă pa-
rohială nu este. Dările publice după pământ le va
plăti preotul ales.

Cei ce doresc a ocupa aceasta parohie sunt
poftiți a-și înaintă cererile lor ajustate cu documen-
tele recerute și adresate comitetului parohial din B.
Seliște, oficiului protopopesc din Beiuș, iar în vre-o
Duminecă ori sărbătoare, cu observarea regulamentu-
lui pentru parohii, să se prezinte la sf. biserică din
parohia numită spre a-și arată desteritatea în cântare,
tipic și oratorie.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Moise Popovicu*, adm. ppopesc.

—□—

3—3

Pentru îndeplinirea postului de învățător din co-
muna *Drăgănești* (Drágánfalva), protopopiatul Vaș-
căului, se publică concurs cu termen de 30 de zile
dela prima publicare în „Biserica și Școala“.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt:
1. Salar în bani dela credincioși 198 cor. 2. Ajutorul
dela stat pus în vedere cu rezoluțiunea de sub Nr.
157.995/914 resp. 131/915. 3. Pământ cantoral 4 holde.
4. 2^{1/2} stângini de lemne. 5. Pentru conferință 24 cor.
6. Scripturistica 10 cor. 7. Locuință confortabilă și
grădină de legume. 8. De încălzitul și curățitul salei
de învățământ se îngrijește comuna. 9. Alesul are a
se conformă datorințelor impuse prin regulamentul
pentru școale.

Reflectanții la acest post au să-și trimită cere-
rile concursuale adresate comitetului parohial din
Drăgănești (Drágánfalva) pe calea oficiului protopres-
biteral din Vașcău (Vaskóh) și să se prezinte într'o
Duminecă ori sărbătoare în sfânta biserică spre a-și
arăta desteritatea în cântare și tipic.

Comitetul parohial.

Cu consenzul meu: *A. P. Deseanu*, protopop, insp. școlar

—□—

3—3

Prin moartea preotului Alexandru Popovici, de-
venind vacantă parohia *Ucuriș* (Ökrös) din protopo-
piatul Beliului, în virtutea aprobării Veneratului Con-
sistoriu orădan de sub Nr. 1352/B. 1917 pentru înde-
plinirea acestei parohii de clasa II, se publică concurs
cu termen de alegere de 30 zile dela prima publicare.

Beneficiul constă din:

1. Pământ parohial de 16 jughere catastrale.
2. Competință de pășunat 8 jughere catastrale.
3. Birul dela fiecare casă câte 30 litre cucuruz
sfărmat, sau prețul curent al aceluia.
4. Dela înmormântare de clasa I 16 cor., cl II
12 cor, de cl. III 8 cor. dela înmormântarea pruncilor
4 cor., botez 80 fil., feștanie 2 cor., cununie 4 cor.
5. Întregirea dotațiunei de stat.

Jumătate din venitul parohial compete vād. preo-
tease până la anul dela moartea soțului ei.

De locuință se va îngriji alesul preot.

Pomenirea binefăcătorilor sfintei biserici vii și
morți luați în pomelnicul bisericesc, se va face prin
preot gratuit la praznicile mari de peste an.

Alesul preot va avea a catehiză la școalele din
comună fără altă remunerare.

Dările după pământul parohial le va solvi preo-
tul ales.

Reflectanții la aceasta parohie, cu stricta obser-
vare a prescrișelor § 33 din reg. pentru parohii, au
a se prezentă la sfânta biserică spre a-și dovedi de-
steritatea în cele rituale și în oratorie, având recur-
sele adresate comitetului parohial și instruite cu do-
cumentele prescrișe, a le înaintă P. On. oficiu proto-
popesc din Feketegyörös.

Dat din ședința comitetului parohial gr.-or. ro-
mân din Ucuriș (Ökrös) ținută la 27 August (9 Sep-
temvrie) 1917.

Ludovic J. Kallós
pres. com. par.

Ioan Boțoc
not. com. par.

În conțelegere cu mine: *Petru Serbu*, protopop.

—□—

3 3